

Ekonomické možnosti rodin pro studium dětí

S o n d a 1 / 93

(Závěrečná zpráva)

PhDr. Lucie K U D O V Á
Mgr. Alena Horáčková

Výzkumné oddělení Institutu dětí a mládeže MŠMT ČR
září 1993

OBSAH

strana	
1. Úvod	3
2. Místo vzdělání v hodnotovém systému dnešní mládeže	5
3. Motivace mládeže ke vzdělání	12
4. Ekonomické možnosti rodin pro studium dětí	15
4.1. Výlohy spojené se studiem	16
4.2. Míra únosnosti studijních výloh	19
4.3. Způsob získávání finančních prostředků ke studiu	21
4.4. Podíl státu a rodiny na hrazení studijních výloh	23
4.5. Půjčka na studium	25
4.6. Finanční prostředky na uspokojování kulturních potřeb mládeže	27
5. Hodnocení kvality studia na státních, soukromých a církevních školách	29
6. Zájem o studium v zahraničí	37
7. Současný stav jazykových znalostí mládeže	40
8. Závěry	43

1. Úvod

V současné době velkých proměn školského systému, zvláště ekonomiky školství, kdy bude vzrůstat ekonomický podíl jedince a rodiny při hrazení nákladů na vzdělání, je důležitá znalost veřejného mínění. Proměny školství a vzdělávacího systému by neměly být jen důsledkem realizace projektů odborníků, ale i zhodnocením znalostí, co je pro rodinu a studenty ještě únosné a přijatelné.

Koncem roku 1992 byla Výzkumným a informačním střediskem IDM MŠMT ČR uskutečněna sonda, v níž byla kladena respondentům otázka na míru spokojenosti s vývojem společnosti ve vybraných oblastech (státoprávní uspořádání, vnitropolitický vývoj, ekonomika, životní úroveň, sociální oblast, kultura, bezpečnost lidí, školství - vzdělávání, zdravotnictví, mezinárodní politika, mravní a duchovní hodnoty). Nejvyšší nejspokojenost respondentů vykazuje právě oblast školství a vzdělávání. Plných 87,7 % dotázaných odpovědělo v hodnotící škále spokojenosti "rozhodně ne" či "spíše ne". Pouhých 0,3 % dotázaných je se situací ve školství a vzdělávání rozhodně spokojeno.

Cílem naší nové sondy bylo především zmapovat názory veřejnosti na současné ekonomické možnosti rodin pro studium dětí, okrajově postihnout místo vzdělání v životě dnešní mládeže a její motivaci ke vzdělání.

Cíle sondy byly zjišťovány pomocí standardizovaného rozhovoru, který prováděli s respondenty tazatelé. Objektem výzkumu byli mladí lidé ve věku od 15 do 30 let. Výběr respondentů byl náhodný a byl prováděn na území celé České republiky. Výsledný soubor tvořilo 834 mladých lidí.

Terénní sběr informací proběhl začátkem dubna roku 1993. Tedy v době, kdy tísnivá finanční situace školství je již všeobecně známa, kdy finanční otázky školství jsou zařazeny do programu jednotlivých vládních jednání, kdy se rozpracovávají návrhy základních principů nové vzdělávací legislativy a zvažuje se výše podílu veřejnosti na financování školství.

2. Místo vzdělání v hodnotovém systému dnešní mládeže

V této úvodní kapitole zdánlivě odbočím od nosné tematiky sondy a blíže se podívám na problematiku hodnotové orientace dnešní mládeže. Domnívám se, že je důležité uvědomit si, jaké hodnoty považují mladí lidé za prvořadé a jaké za druhořadé. Pro nás může být poučné sledovat pozici hodnoty vzdělání v kontextu s ostatními hodnotami.

Respondentům byl předložen seznam 21 hodnot. Pomocí číselné stupnice 1 - 5 (vzestupné) se měli pokusit vyjádřit, jaký význam pro ně tyto hodnoty představují. Podle získaných výsledků lze sestavit následující žebříček hodnot dnešní mládeže.

Uvedená procenta zahrnují ty dotázané, kteří odpověděli číslem 4 nebo

5, tj. hodnotě přiřkládají největší význam.

1. zdraví	93,9 %
2. láska	90,1 %
3. životní prostředí	89,4 %
4. mír	89,1 %
5. životní partner	86,8 %
6. přátelství	86,5 %
7. rodina a děti	83,3 %
8. svoboda	81,9 %
9. zajímavá práce	78,3 %
10. demokracie	73,7 %
11. rozvoj vlastní osobnosti	72,5 %
12. úspěšnost v zaměstnání	67,2 %
13. vzdělání	63,8 %
14. plat, další příjmy	63,1 %
15. být užitečný druhým lidem	60,1 %
16. uspokojování svých zájmů a koníčků	52,4 %
17. majetek	39,9 %
18. soukromé podnikání	30,5 %
19. společenská prestiž	27,0 %
20. veřejně prospěšná činnost	13,8 %
21. politická angažovanost	3,5 %

Z výše sestaveného žebříčku hodnot je patrné, že mládež upřednostňuje obecně lidské hodnoty - jako je zdraví, láska, životní prostředí, mír. Zvláště potěšitelná je pozice životního prostředí na třetí příčce hodnotového žebříčku. Dále následují hodnoty (životní partner, přátelství, rodina a děti), pomocí nichž si jedinec vytváří urč. sociální zázemí a vazby. Mládež se nestaví lhostejně ani k hodnotám svoboda (na 8. místě) a demokracie (na 10. místě). Dále následuje blok "individuálních" hodnot - zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, úspěšnost v zaměstnání, vzdělání, plat a další příjmy. Pomocí těchto hodnot se člověk realizuje, sebezhodnocuje mimo rodinnou sféru. A taky se již setkáváme s námi očekávanou hodnotou vzdělání. Její umístění až na 13. místě žebříčku (tj. ve 2. polovině) signalizuje nutnost mladé lidi neustále přesvědčovat o prospěšnosti vlastního vzdělávání se. Hodnoty majetek, soukromé podnikání a společenská prestiž zaujmají 17. až 19. pozici, což nasvědčuje tomu, že u mládeže ještě nepřevládá tržní způsob uvažování. Nejmenší význam dotazovaní přiřkládají hodnotám veřejně prospěšná činnost a politická angažovanost. Tady se jednoznačně projevuje odklon od veřejné sféry do sféry soukromé. Oproti oběma výše zmíněným hodnotám lépe obstála hodnota být užitečný druhým lidem, které přiřkládá značný význam 60,1 % respondentů.

Při hlubším pohledu na jednotlivé hodnoty můžeme u některých vytypovat určité diferenciaci v hodnocení jejich významu podle pohlaví, věku, vzdělání a povolání dotazovaných. Zajímavé je srovnání "mužského" a "ženského" pohledu na význam některých hodnot. Můžeme tedy vytypovat hodnoty s výraznějším "ženským zabarvením". Jsou to např. hodnoty láska, mír, životní partner, rodina a děti, být užitečný druhým lidem.

Naopak o hodnotách úspěšnost v zaměstnání, plat + další příjmy, uspokojování svých zájmů a koníčků, majetek, soukromé podnikání můžeme hovořit jako o hodnotách s výraznějším "mužským zabarvením". Pro dokreslení uvádím následující procentuální přehled. Uvedená procenta se týkají těch mladých mužů a žen, kteří daným hodnotám přiřkládají velký význam.

ženy muži		
láska	94,2 %	85,9 %
mír	92,3 %	85,7 %
životní partner	91,2 %	82,5 %
rodina a děti	90,7 %	75,5 %
být užitečný druhým lidem	66,6 %	53,0 %
úspěšnost v zaměstnání	64,1 %	70,3 %
plat + další příjmy	57,8 %	68,8 %
uspokojování svých zájmů a koníčků	49,0 %	55,9 %
majetek	32,9 %	47,5 %
soukromé podnikání	21,7 %	40,4 %

Věk respondentů ovlivnil míru ocenění významu hodnoty životní partner a hodnoty rodina a děti. S rostoucím věkem dotazovaných mírně stoupal i význam obou hodnot. Hodnotě životní partner přiřkládá velký význam např. přibližně 77 % patnácti- až šestnáctiletých a dokonce 93,4 % dvacetitří- až dvacetišestiletých. Hodnotě rodina a děti přisuzuje velký význam 74,4 % patnácti- až šestnáctiletých, 78,7 % sedmnácti- až osmnáctiletých, 83,5 % devatenácti- až dvacetidvouletých, 91,2 % dvacetitří- až dvacetišestiletých respondentů.

Dále bylo možné vytypovat, že vzdělanější mladí lidé (tj. s vyšším ukončeným vzděláním) si cení více hodnot zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, být užitečný druhým lidem.

- Hodnotě zajímavá práce přiřkládá velký význam 75,6 % respondentů s nejvyšším ukončeným základním vzděláním (sem se řadí i studenti středních typů škol a učilišť), 62,9 % vyučených,

81,9 % respondentů s maturitou a 89,2 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

- Hodnotě rozvoj vlastní osobnosti přisuzuje velký význam 70,7 % respondentů se základním vzděláním, 52,1 % vyučených, 76,8 % respondentů s maturitou a 85,2 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

- Hodnotě vzdělání připisuje velký význam 67,4 % respondentů se základním vzděláním, 38,1 % vyučených, 65,8 % respondentů s maturitou a 74,3 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

- Hodnota být užitečný druhým lidem má velký význam pro 56 % respondentů se základním vzděláním, 43,3 % vyučených, 66,6 % respondentů s maturitou a 63,5 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Vzdělanější mladí lidé cítí větší potřebu být užitečný nejen sám sobě. U těchto čtyř hodnot je zvláště viditelný rozdíl v jejich hodnocení u respondentů vyučených a vysokoškolsky vzdělaných.

Mladí lidé odlišného povolání nestejným způsobem posuzují hodnoty zajímavá práce, majetek a soukromé podnikání.

- Hodnota zajímavá práce má velký význam pro 75 % respondentů dělníků, 77,5 % zaměstnanců, 82,8 % příslušníků inteligence a 84,2 % podnikatelů. Tuto hodnotu tedy preferují o něco více mladí podnikatelé a příslušníci inteligence oproti dělníkům a zaměstnancům.

- Hodnotě majetek přikládá velký význam 56,7 % respondentů dělníků, 34,9 % zaměstnanců, 34,4 % příslušníků inteligence a 68,4 % podnikatelů. Zde se projevuje výrazná hmotná zainteresovanost mladých podnikatelů a dělníků.

- V dnešní době aktuální hodnotu soukromé podnikání vysoce oceňuje 48,3 % respondentů dělníků, 27,6 % zaměstnanců, 25,4 % příslušníků inteligence a 76,3 % podnikatelů. Tato čísla odrážejí realitu, protože v současné době mají větší příležitost k soukromému podnikání lidé s dělnickými profesemi.

Získané výsledky nám potvrdily původní hypotézu, že v hodnotovém systému mladých lidí nezaujímá v současnosti vzdělání jedno z předních míst. Naopak hodnota vzdělání se nachází až ve druhé polovině hodnotového žebříčku. Zároveň se ukázalo, jak samotné vzdělání respondentů ovlivňuje jejich přístup k jednotlivým hodnotám. Mladí lidé s vyšším dosaženým vzděláním si daleko více cení hodnot, které vedou k osobnímu rozvoji (tj. zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, ..) a pocitu vlastní potřebnosti (např. být užitečný druhým lidem).

Úkolem nás dospělých je vštěpovat našim dětem již od nejútlejšího věku potřebu vlastního vzdělávání se, podporovat u nich přirozenou touhu po vědění. Musí být také připraveni na to, že cesta za vědění není vždy tou nejschůdnější, nejsnadnější (délka a náročnost studia, možné finanční problémy spojené se studiem, či v praxi často chybějící odpovídající finanční ocenění vysoce kvalifikované práce atd.).

3. Motivace mládeže ke vzdělání.

Respondentům byla položena otázka, ve které se měli zamyslet nad tím, proč studují, studovali, nebo by případně ještě chtěli studovat. Jen 3 % respondentů (tj. 25 z celkového počtu 834 dotázaných) nemá o studium zájem. Ostatní se vyjadřovali pomocí hodnotící škály k jednotlivým možným důvodům studia. Následující pořadí je odrazem toho, který důvod je stimulem ke studiu pro větší či menší počet dotázaných. Uvedená procenta se vztahují pouze na ty respondenty, kteří se k danému důvodu

určitým způsobem vyjádřili.

Pořadí jednotlivých důvodů:

- považují studium za rozšíření znalostí a všeobecného rozhledu 82,8 %
- vybraný obor studia mne zajímá 79,1 %
- rád(a) bych si zvýšil(a) kvalifikaci v oboru, ve kterém chci v budoucnu pracovat 78,1 %
- jako vzdělaný člověk mohu být více prospěšný společnosti 59,6 %
- přejí si to rodiče 45,9 %
- zatím nechci pracovat, chci si prodloužit mládí 41,3 %
- chci oddálit nástup na základní vojen. službu nebo se jí vyhnout 162 mladých mužů (tj. 41,2 % ze všech mužů, co odpověděli)
- zatím nevím, co bych chtěl(a) v životě dělat a považuji to za možnost odkladu rozhodnutí 25,2 %
- jiný důvod 8,3 %

Po vyhodnocení všech respondentů uvedených jiných důvodů, je možné vyčlenit šest motivujících oblastí:

- 1) sebeuspokojení, uspokojení svých potřeb, rozvoj osobnosti, abych zjistil, na co mám
- 2) společenská prestiž, budoucí uplatnění, rekvalifikace, možnost později soukromě podnikat, možnost být více prospěšný rodině
- 3) obor mého studia bude pro druhé velmi potřebný
- 4) vyšší výdělky, větší finanční efekt
- 5) příležitost k navazování přátelských vztahů, rozvoj komunikace, život v kolektivu
- 6) zaplnění volného času, život studentský = život veselý

A nyní se vrátím ke dvěma zajímavým srovnáním. Za studijní důvod považuje rozhodně či spíše ano důvod "jako vzdělaný člověk mohu být více prospěšný společnosti" 65,4 % ze všech žen, které se vyjádřily a pouze 53,5 % mužů. Zde se nabízí srovnání s postojem k hodnotě "být užitečný druhým lidem", kterou si mladé ženy cení též více než muži. Tedy ženám leží více na srdci všeobecný prospěch než mužům.

Studium na přání rodičů je ovlivněno věkem respondentů. Pro mladší věkové kategorie je přání rodičů, aby studovali, větším motivem.

Na otázku, zda je investice člověka do vzdělání (finanční, časová, intelektuální) jednou z nejdůležitějších a vrátí se, odpovědělo 39,7 % respondentů rozhodně ano. Dalších 34,9 % odpovědělo spíše ano, 15,9 % neví a pouhých 9,5 % nepovažuje investici do vzdělání za důležitou. Respondenti s vyšším ukončeným vzděláním si výrazněji uvědomují důležitost investice člověka do vzdělání. Rozhodně ano či spíše ano odpovědělo 75,3 % respondentů se základním vzděláním, pouze 50,1 % vyučených, 77,8 % dotázaných s maturitou a 86,5 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Dále např. respondenti, kteří si vysoce cení hodnoty "vzdělání" jako takové, též považují investici člověka do vzdělání za velmi důležitou.

Přesvědčení naší mládeže o potřebnosti vzdělání by mohlo být stimulem pro rozvod vzdělanostní úrovně v naší společnosti a zároveň pro překonávání některých obtíží spojených se studiem.

4. Ekonomické možnosti rodin pro studium dětí

V úvodu této kapitoly uvádím tabulku, která znázorňuje průměrný měsíční čistý příjem na jednoho člena rodiny tak, jak ho uvedli naši respondenti.

počet vyjádřeno respondentů v %

méně než 1 000 Kč	11 1,3
1 000 - 1 499 Kč	56 6,7
1 500 - 1 999 Kč	162 19,4
2 000 - 2 999 Kč	306 36,8
3 000 - 3 999 Kč	167 20,0
více než 4 000 Kč	123 14,7
neodpovědělo	9 1,1

celkem 834 100,0 %

Dotazovaným byla též položena otázka, jak se za poslední dva roky změnila ekonomická situace jejich rodiny.

U 7 % rodin se ekonomická situace výrazně zlepšila, u 20,2 % rodin se spíše zlepšila, u 30,4 % zůstala stejná, u 35,3 % rodin se spíše zhoršila a u 7,1 % rodin se dokonce zhoršila výrazně. Rodin, u kterých se za poslední dva roky ekonomická situace spíše zhoršila, je o 15 % více než rodin, u kterých se ekonomická situace spíše zlepšila.

4.1. Výlohy spojené se studiem

Ve zkoumaném vzorku 834 dotazovaných bylo 517 (tj. přibližně 62 %) studujících. Tito studující s pomocí rodičů vynakládají měsíčně v průměru:

117,- Kč	za školné
286,- Kč	za stravné (mimo domov)
101,- Kč	za ubytování (internát, domov mládeže, kolej, podnájem)
98,- Kč	za dopravu (jízdné)
67,- Kč	za učebnice, skripta ap.
66,- Kč	za školní potřeby (sešity, psací potřeby apod.)
213,- Kč	jim slouží jako kapesné.

Abychom se však dopátrali přesnějších jednotlivých položek, musíme do jednotlivých kategorií započítat pouze ty studenty, kteří opravdu platí školné, stravují se mimo domov, bydlí na kolejích atd.

Školné platí 72 studentů a tito měsíčně vynakládají v průměru 839,- Kč
Mimo domov se stravuje 412 studentů a - " - 360,- Kč
Mimo domov je ubytováno 164 studentů a - " - 317,- Kč
Jízdné platí 413 studentů a - " - 123,- Kč
Učebnice, skripta platí 281 studentů a - " - 123,- Kč
Školní potřeby si kupuje 483 studentů a - " - 78,- Kč
Kapesné dostává 437 studentů a to činí v průměru 253,- Kč
U 509 respondentů - studentů, kteří uvedli celkovou sumu měsíčních výdajů na studium, činí tato částka v průměru 997,60 Kč, tj. Zaokrouhlíme-li 1 000,- Kč za měsíc.

Na tomto místě si však musíme uvědomit rozdíl ve výši výloh spojených se studiem na soukromých či státních středních školách a učilištích, dále pak na školách vysokých. Proto níže uvádím některá konkrétní čísla podle jednotlivých typů škol.

- V současné době se školné platí pouze na soukromých typech škol. Např. na soukromých středních školách platí studenti měsíčně školné v průměru 1 015,- Kč, na soukromých středních odborných učilištích 1 275,- Kč měsíčně, na církevních středních školách 1 000,- Kč měsíčně, na soukromých nástavbách 1 012,- Kč a církevních nástavbách 1 500,- Kč. Jde o dočasnou situaci, protože již od školního roku 1994/95 by měli školné platit i studenti vysokých škol. Maximální výše školného by měla odpovídat asi pětině nákladů na studium. Hovoří se o 1 000,- Kč měsíčně, záleží bude na finanční náročnosti zajištění studia a na přístupu vedení školy.

- Za stravné utratí měsíčně studenti státních středních škol v průměru 270,- Kč, studenti soukromých středních škol v průměru 567,- Kč, církevních středních škol 300,- Kč, žáci státních SOU 215,- Kč, studenti státních nástaveb 425,- Kč, soukromých nástaveb 559,- Kč a církevních nástaveb 500,- Kč. Studenti vysokých škol utratí měsíčně 427,- Kč. Výrazný rozdíl můžeme zaznamenat mezi studenty státních a soukromých středních škol. Studenti soukromých středních škol jsou dosud diskriminováni v porovnání se studenty státních škol, neboť na jejich stravování, ale též ubytování v domovech mládeže stát neposkytuje dotace.

- Za ubytování utratí měsíčně např. studenti (nebydlící doma) státních středních škol v průměru 270,- Kč, studenti soukromých středních škol 325,- Kč a církevních středních škol 300,- Kč, státních SOU 475,- Kč, studenti vysokých škol 295,- Kč. Během minulého školního roku probíhala diskuse týkající se zdražování kolejného pro vysokoškolské studenty. Pokud jde o současnou situaci placení kolejného, jeho výše bude v kompetenci vysokých škol, konkrétně vysokoškolských senátů, kde jsou i zástupci studentů. Při stanovování částek se bere jako východisko minimální hranice doporučená ministerstvem školství (například za lůžko v dvoulůžkovém pokoji cca 270,- Kč měsíčně, v

čtyřlůžkovém cca 175,- Kč atd.)

4.2. Míra únosnosti studijních výloh

Na otázku, jsou-li pro Vás a Vaši rodinu únosné výlohy spojené se studiem, odpovědělo 816 respondentů, z nichž v současné době studuje 512. u 45,1 % studujících respondentů výlohy na studium nezatěžují rodinný rozpočet, u 38,3 % respondentů již výlohy zatěžují rodinný rozpočet a u 16,6 % jsou dokonce na hranici finančních možností rodiny.

U respondentů z rodin, jejichž průměrný měsíční čistý příjem na jednoho člena rodiny je větší než 3 000,- Kč, je ještě největší procento těch, jimž výlohy spojené se studiem nezatěžují rodinný rozpočet. U respondentů z rodin s nižším průměrným měsíčním příjmem než 3 000,- Kč však již převládá procento těch, jimž studijní výlohy zatěžují rodinný rozpočet a vzrůstá též procento rodin, kde jsou výlohy již na hranici jejich finančních možností. U respondentů z rodin s průměrným měsíčním čistým příjmem nižším než 1 500,- Kč jsou ve většině případů studijní výlohy již na hranici finančních možností rodiny.

Výlohy na studium zatěžují rodinný rozpočet, či jsou na hranici finančních možností u 45 % studentů státních středních škol, 59,1 % studentů soukromých středních škol, 38,7 % žáků státních SOU, 40 % žáků soukromých SOU, 63,2 % studentů státních nástaveb, 65,4 % studentů soukromých nástaveb a 63,6 % studentů vysokých škol. Tedy nadpoloviční většina studentů vysokých škol pocituje již v současné době určité finanční problémy při svém studiu. Situace se jistě nezlepší zavedením školného. Proto bude nezbytné důkladně rozpracovat systém sociálního zabezpečení studentů, různých stipendií, zvýhodněných půjček od finančních institucí, popř. možnost dlouhodobého účelového spoření. Hovoří se v této souvislosti též o tom, že vysoké školy by disponovaly účelovým studijním fondem, z něhož by mohly čerpat v případech, kdyby student nemohl školné platit.

4.3. Způsob získávání finančních prostředků ke studiu

Studenti získávají finanční prostředky na své studium z několika zdrojů:

- 1) od rodičů (v průměru za jeden měsíc) 716,- Kč
- 2) prospěchové stipendium 20,- Kč
- 3) sociální stipendium 1,- Kč
- 4) podnikové stipendium, sponzor 21,- Kč
- 5) přivydělávání si ve volném čase 385,- Kč

6) jiný způsob (např. od prarodičů aj.) 96,- Kč

Jde však o značně zkreslené částky, protože šlo o průměry počítané za všechny studující, tudíž i za ty, kteří žádné stipendium nepobírají, či si nepřivydělávají atd. Proto se dále pokusím o podrobnější rozbor jednotlivých složek.

1) Od rodičů dostává peníze 468 studujících (z celkového počtu 517), a to v průměru 790,- Kč za měsíc.

2) Prospěchové stipendium dostává 29 studujících, a to v průměru 356,- Kč za měsíc.

3) Sociální stipendium pobírají pouze 2 studenti, a to činí průměrně 350,- Kč měsíčně.

4) Stipendium od podniku, či od sponzora dostává 7 studentů a průměrná měsíční částka je 1 571,- Kč.

5) Ve volném čase si přivydělává 216 studentů (z toho 100 vysokoškoláků), kteří si průměrně vydělají za měsíc 1 083,- Kč.

U respondentů-studentů, kteří uvedli celkovou sumu získaných finančních prostředků ke studiu, činí tato částka v průměru 1 172,- Kč za jeden měsíc.

Při studiu jsou studenti z převážné většiny odkázáni na finanční podporu rodičů. Výše finančních prostředků nutných ke studiu získaná od rodičů na jeden měsíc se na různých typech škol liší.

Na státních středních školách se jedná o průměrnou částku	532,- Kč
Na soukromých středních školách	1 728,- Kč
Na církevních středních školách	1 200,- Kč
Na státních středních odborných učilištích	427,- Kč
Na soukromých středních odborných učilištích	643,- Kč
Na státních nástavbách	940,- Kč
Na soukromých nástavbách	1 216,- Kč
Na církevních nástavbách	500,- Kč
Na vysokých školách	975,- Kč

Musíme si uvědomit, že bude stále přibývat počet mladých lidí, kteří si budou nuceni na své studium přivydělávat. Proto dnešních necelých 42 % přivydělávajících si studentů je jen počátečním stavem.

4.4. Podíl státu a rodiny na hrazení studijních výloh.

Během letošního roku nám byla veřejnými sdělovacími prostředky (tisk, televize) zprostředkovávána diskuse, vedená na různých úrovních (mezi vysokoškolskými studenty, MŠMT ČR a vládou), na téma "Výše finančního podílu studenta a jeho rodiny při úhradě studijních nákladů." Proto i našim respondentům byla položena otázka (nerozlišovali jsme však náklady na studium na základní, střední či vysoké škole), ve které si měli vybrat jeden z následujících názorů:

1) náklady na studium by měly být plně hrazeny státem

2) o náklady na studium by se měl dělit stát a rodina

- 3) náklady na studium by měly být plně hrazeny rodinou
- 4) náklady na studium by měl nést student
- 5) náklady na studium by měly být pokryty sponzorem (podnik, soukromá firma aj., u kterého by později byl student zaměstnán).
- 6) jiný názor

Z 834 dotázaných odpovědělo 825 respondentů, z nichž 29,8 % se domnívá, že by náklady na studium měly být plně hrazeny státem. Největší procento, tj. 50,8 % se ztotožnilo s názorem, že o náklady na studium by se měl dělit stát a rodina. Zanedbatelný počet se domnívá, že by náklady na studium měly být plně hrazeny rodinou (0,5 %), či studentem (2,2 %). 11,3 % dotázaných odpovědělo, že by náklady na studium měly být pokryty sponzorem. 45 dotázaných své názory rozvedlo a ve svých odpovědích vyjadřovalo nutnost vytvoření urč. dobře fungujícího sociálního zabezpečení studentů. Např. sociálně slabším by mělo studium být plně hrazeno státem, či poskytováním sociálního stipendia. Dále by měl být brán zřetel na dosahované studijní výsledky. Nadprůměrní studenti by měli mít možnost studovat zdarma, či formou stipendijního studia. Také by měla být možnost vzít si na studium půjčku od státu. Vyskytly se též názory, které byly spojením několika námi nabídnutých variant:

- např. náklady na vlastní studium by měly být hrazeny státem, ale náklady na ubytování a stravu studentem a jeho rodinou.
- na úhradě studijních nákladů by se měl podílet sponzor + rodina + student, či stát + sponzor + rodina + student.

Povzbudivé je zjištění, že polovina mladých lidí, kteří na tuto otázku odpověděli, uznává variantu, kdy se na hrazení studijních nákladů podílí stát a rodina (tj. variantu 2). S touto variantou se identifikují ve větším počtu respondenti, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání. Když rozdělíme respondenty podle nejvyššího ukončeného vzdělání, zjistíme, že pouze vyučení respondenti dávají přednost variantě 1 (náklady plně hrazeny státem) před variantou 2. Respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním se identifikují s variantou 2 ze všech nejvíce (61,6 %)

4.5. Půjčka na studium

Jednou z možností, jak získat finanční prostředky ke studiu, by byla půjčka na studium, která by byla zvýhodněna úrokovou sazbou a při splácení by bylo např. přihlédnuto k dobrým studijním výsledkům. Tuto možnost by využilo 47,1 % dotázaných, naopak nevyužilo 30,7 %, 22,2 % dotázaných o dalším studiu neuvažuje, proto se jich tento problém netýká.

Položme si otázku, jak se k dané problematice staví studenti vysokých škol, pro které by to měl být v souvislosti s chystaným školným problém nejaktuálnější. Ze 165 studentů vysokých škol by si půjčku vzalo 99 (tj. 60 %), tedy nadpoloviční většina. není to pádný argument

svědčící ve prospěch takovýchto půjček?

Dále jsme zkoumali, jaký efekt by tato půjčka měla pro studenty. Níže uváděná procenta jsou počítána pouze z těch respondentů, kteří by si půjčku vzali.

- 81,9 % mladých lidí považuje půjčku za příležitost, jak získat další finanční prostředky ke studiu.
- Pro 80,1 % respondentů by půjčka na studium představovala menší ekonomickou závislost na rodičích.
- Pro 62,8 % mladých by tento typ půjčky byl větší motivací k dobrým studijním výsledkům.
- Pro 45,1 % by půjčka byla motivujícím tlakem, aby dostudovali.
- Pro 45 % respondentů by půjčka představovala jedinou možnost jak vystudovat, jinak by na to neměli.

Toto je určitý první signál, ale dále je třeba celou problematiku důkladně rozpracovat - např. která finanční instituce by půjčky poskytovala, komu a za jakých podmínek. Již dnes se hovoří o různých systémech půjček pro vysokoškoláky. Odborníci se přiklánějí k tzv. "australskému" systému, kde se počítá se splácením ex post, tj. po ukončení studia a dosažení jistého měsíčního příjmu.

4.6. Finanční prostředky na uspokojování kulturních potřeb mládeže

Se vzdělaností člověka úzce souvisí i jeho celkový kulturní rozhled. Naším respondentům jsme položili otázku, zda-li mají dostatek finančních prostředků na pokrytí svých kulturních zájmů. Pro názorný přehled uvádím tabulku sestavenou ze získaných informací.

A - mohu si koupit knihy, které mne zajímají

B - mohu navštěvovat kulturní akce (divadla, koncerty, výstavy, galerie, muzea aj.)

C - mohu navštěvovat mimoškolní přednášky, semináře

D - mohu se aktivně věnovat svým zálibám, koníčkům

E - mohu se účastnit různých kursů

	rozhodně ano	spíše ano	nevím	spíše ne	rozhodně ne
•					•
A	22,8 %	38,0 %	3,5 %	27,6 %	8,1 %
•					•
B	28,0 %	47,2 %	3,6 %	18,1 %	3,1 %
•					•
C	25,1 %	35,7 %	16,9 %	15,0 %	7,3 %
•					•
D	31,3 %	43,5 %	3,8 %	17,4 %	4,0 %
•					•
E	19,6 %	29,5 %	15,1 %	29,1 %	6,7 %

Z tabulky vyplývá, že převažují mladí lidé, kteří se mohou dostatečně kulturně obohacovat. Přesto však již dnes existuje určitá část mládeže, kterou celkové zdražení kulturní nabídky v našem státě, založeném na tržním hospodaření, citelně omezuje. Zvláště viditelné je to např. v oblasti knižní distribuce, kde je náš trh nasycen obrovským množstvím lákavých knižních titulů, ale též výrazně dražších než jsme tomu byli zvyklí. Proto, když si student musí opatřovat na vlastní náklady - dnes též dražší - učebnice a skripta (na vysokých školách je to samozřejmost, na středním stupni co nejbližší realita), musí při nákupu dalších - pro něj lákavých titulů - hodně zvažovat na co má na co ne.

Další oblastí, kterou výrazně ovlivnilo tržní hospodářství, je sféra různých kursů (jazykových, obsluhy PC). Zde 35,8 % dotázaných nemá dostatek finančních prostředků na tyto aktivity.

Téměř všichni dotázaní (813, tj. 97,5 %) se domnívají, že by žáci a studenti měli mít možnost slevy při návštěvě kulturních akcí (divadla, koncerty, výstavy, galerie, muzea aj.).

5.Hodnocení kvality studia na státních, soukromých a církevních školách

Kdyby si dnes mohli dotazovaní mladí lidé vybrat typ školy 33,8 % by dalo přednost škole státní, 37,8 % škole soukromé, 3,1% škole církevní, 24,9 % respondentů neví a 0,4 % neodpovědělo.

Zajímavé je vytrždit názory podle druhu povolání respondentů.

- 38,4 % studentů státních středních škol by si vybralo opět státní školu, 32,3 % školu soukromou, zbylých 29,3 % se dělí mezi ty, kteří by zvolili školu církevní nebo nevědí.
- 9,1 % studentů soukromých středních škol by zvolilo školu státní a 86,4 % školu soukromou.
- 37,5 % žáků státních SOU by si vybralo školu státní, 28,1 % školu soukromou.
- 20 % žáků soukromých SOU by zvolilo školu státní, 60 % školu soukromou.
- 52,6 % studentů státních nástaveb by si vybralo státní typ školy, 21,1 % soukromou školu.
- Naopak 11,5 % studentů soukromých nástaveb by si vybralo školu státní a 53,8 % školu soukromou.

U studentů vysokých škol, dělníků, zaměstnanců, příslušníků inteligence volí oba typy škol přibližně vyrovnané procento respondentů. Pouze podnikatelé dávají větší důvěru škole soukromé (52,6 %) před školou státní (18,4 %).

Z výše uvedených procent je zřejmé, že soukromé školství je v dnešní době již samozřejmou skutečností. Ve prospěch tohoto typu škol hovoří i množství žáků a studentů, kteří na soukromých školách, učilištích a nástavbách v současnosti již studují a tento typ školy by si opět vybrali.

Zajímali nás též názory mladých lidí na kvalitu studia na státních, soukromých a církevních školách. 36,6 % respondentů se domnívá, že je studium kvalitnější na soukromých školách. Ale z těchto respondentů by pro vlastní studium volilo soukromou školu pouze 77 %, 13,8 % by dalo přednost škole státní, 0,3 % škole církevní a 8,9 % neví.

Pouhých 14,7 % dotázaných se domnívá, že je studium kvalitnější na státních školách. Z nich by téměř všichni (91,0 %) zvolili pro své studium státní školu, pouze 2,5 % školu soukromou, 1,6 % školu církevní a 4,9 % neví.

3 % dotázaných si myslí, že je studium kvalitnější na církevních školách.

Značný je i podíl těch (45,7 %), kteří nevědí, nedokážou posoudit, kde je studium kvalitnější. Vyplývá to z nedostatečné informovanosti o výuce na soukromých, popř. církevních školách, či též zatím z krátké doby jejich působení.

U státního typu škol je výrazný rozdíl mezi procentem respondentů, kteří by jim dali přednost pro vlastní studium (33,8 %) a procentem těch, kteří se domnívají, že je studium na státních školách kvalitnější než na soukromých či církevních školách (14,7 %). Tudiž řada respondentů volí studium na státních školách i z jiných důvodů (např. finančních, větší nabídky ...).

Dalším bodem ve prospěch soukromých škol je ta skutečnost, že je považuje za kvalitnější jak větší procento žáků a studentů státních typů škol, tak i soukromých, tj. těch, kteří již se soukromým školstvím mají vlastní zkušenost.

Dotazovaní, kteří za kvalitnější považují státní školy, se ztotožňují s jednotlivými námi nabídnutými důvody kvality v následujícím pořadí a množství:

1. kvalitnější učitelé (72,9 %)
2. vybavení školy moderními vyučovacími prostředky a moderním zařízením
3. zajímavější a účinnější forma výuky (39,7 %)
4. lepší přístup učitelů k žákům - studentům (33,4 %)
5. méně žáků - studentů ve třídě (6,1 %)

Jinak je tomu u respondentů, kteří za kvalitnější považují soukromé školy:

1. zajímavější a účinnější forma výuky (90 %)
2. lepší přístup učitelů k žákům - studentům (84,2 %)

3. méně žáků - studentů ve třídě (83,4 %)
4. kvalitnější učitelé (80,2 %)
5. vybavení školy moderními vyučovacími prostředky a moderním zařízením (67,8 %)

Míra ztotožnění se s jednotlivými důvody kvality je u této skupiny respondentů větší.

Respondenti, kteří za kvalitnější považují školy církevní, hodnotí jednotlivé důvody kvality v následujícím pořadí:

1. lepší přístup učitelů k žákům - studentům (88 %)
2. zajímavější a účinnější forma výuky (84 %)
3. kvalitnější učitelé (72 %)
4. méně žáků - studentů ve třídě (68 %)
5. vybavení školy moderními vyučovacími prostředky a moderním zařízením (24 %).

Mladí lidé uvedli celou řadu dalších důvodů, proč volí práce urč. typ školy za kvalitnější. Dále se pokusím o názorné vytrídění uváděných důvodů.

A) Státní školy:

- jsou pod kontrolou státních orgánů, záruka dodržení jistého zákl. učiva podle osnov, ucelenější koncepce
- serióznost, tradice, větší jistota, více zkušeností, díky delší praxi jsou již zaběhnuté a spolehlivé
- finanční výhodnost
- zatím lepší vybavení
- nízká úroveň žáků na ostatních školách
- nestátních škol je málo, jsou drahé, mají řadu problémů, kvalita výuky zatím není viditelná.

B) Soukromé školy:

- celkový zájem o studenta, učitelé se studentům více věnují, zajímají se o jejich budoucí zařazení do pracovního procesu, vznikají tak těsnější vazby učitel - žák, učitel - rodič
- aktivní spoluvytváření učebních osnov, menší zatěžování žáků nepodstatnými věcmi, možnost větší diskuse, důraz na rozvoj osobnosti studenta
- méně odtržené od praxe, dostatek finančních prostředků na různé doplňkové akce (např. více exkurzí)
- placení školného nutí vedení školy k dosažení vyšší úrovně školy a současně motivuje studenty k lepším výsledkům, na druhé straně vyšší platy motivují učitele k zodpovědné práci
- popř. kontakt se zahraničím.

C) Církevní školy

- individuální přístup učitele k žákům

Řada mladých lidí si tedy myslí, že studium na soukromých školách - bez ohledu na konkrétní vlastní zkušenost - je kvalitnější než na státních. Já osobně se domnívám, že vynášet definitivní soudy je zatím

předčasné. Vše se prokáže až za delší časový úsek. Rozhodně je pozitivní, že vzniká zdravá konkurence i v tak důležité oblasti jako je školství. Studium na soukromých školách však studenty stojí výrazně víc finančních prostředků než na státních, a proto si ho ne každý student může dovolit. V této souvislosti je zajímavé zjištění, že nadpoloviční většina našich dotazovaných (567, tj. 68 %) si myslí, že lidé jsou ochotni za kvalitnější vzdělání víc zaplatit. Pouze 45 (tj. 5,4 %) dotazovaných se domnívá, že ne. Zbýlých 221 (tj. 26,6 %) neví.

A jak je to s našimi respondenty? Byli by oni sami ochotni za své kvalitnější vzdělání víc platit? 15,5 % dotázaných o studiu neuvažuje, proto se jich tato problematika netýká. 23,1 % odpovědělo ano, 38,4 % odpovědělo spíše ano. Tudíž 61,5 % přikládá kvalitě vzdělání význam. 10,7 % dotázaných neví, zda-li by byli ochotni za kvalitnější vzdělání víc platit, a pouze 12,3% odpovědělo spíše ne či ne.

Ve větší míře jsou ochotni za kvalitnější vzdělání případně platit respondenti, kteří přisuzují samotné hodnotě "vzdělání" velký význam, dále respondenti, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání. Pro názornost uvedu konkrétní čísla:

Za kvalitnější vzdělání by víc zaplatilo 36,4 % respondentů, jejichž otec má základní vzdělání, 47,9 % respondentů, jejichž otec je vyučen, 61,4 % respondentů, jejichž otec má středoškolské vzdělání s maturitou a 79,7 % dotázaných, jejichž otec má vysokoškolské vzdělání. Obdobné je též srovnání podle vzdělání matky respondenta.

Také povolání otce respondenta výrazně diferencuje "platiče" od "neplatičů". Např. za kvalitnější vzdělání by víc platilo 37,4 % respondentů, jejichž otec je dělník, 63,8 % respondentů, jejichž otec je zaměstnanec, 75,4 % respondentů s otcem příslušníkem inteligence a 68,8 % s otcem podnikatelem. Je však samozřejmé, že povolání otce je odrazem jeho vzdělání.

Tedy mladí lidé, kteří jsou ze vzdělanějších rodin, přikládají kvalitě studia větší význam. O ochotě platit kvalitnější vzdělání nerozhoduje v první řadě výše výdělku, finanční situace rodiny, ale to, jakou hodnotu vzdělání pro ně představuje.

6. Zájem o studium v zahraničí

O studium v zahraničí by mělo zájem 56,1 % dotázaných, 19,6% neví, neuvažovali o tom a zájem nemá pouze 24,3 % respondentů.

Největší zájem o studium v zahraničí mají 17 - 18 letí respondenti (studovat v zahraničí by jich chtělo 61,3 %). S rostoucím věkem pak zájem pozvolna mírně klesá. Např. u věkové kategorie 27 - 30 let by zájem mělo jen 44,4 % respondentů.

Velký zájem o zahraniční studium by měli zejména současní studenti soukromých středních škol (81,8 %) a studenti státních středních škol (66 %). O studium v zahraničí projevíli zájem i respondenti již výdělečně činní, zejména z řad příslušníků inteligence (66,7 %).

Ti respondenti, kteří by o studium v zahraničí měli zájem, se dále zamýšleli nad důvody, které je k tomu vedou. Jednotlivé důvody, seřazené podle míry identifikace s nimi, vypadají takto:

- 1) chci se zdokonalit v cizím jazyce 95,6 % respondentů
- 2) chci poznat život v cizí zemi 94,9 % - " -
- 3) chci si rozšířit své odborné znalosti
a vědomosti 90,8 % - " -
- 4) chci poznat jiné formy výuky a studia 89,1 % - " -
- 5) chci si ověřit své schopnosti 82,6 % - " -
- 6) chci si zvýšit vlastní sebevědomí 66,8 % - " -
- 7) toto studium mi umožní lepší profesní
uplatnění 66,2 % - " -
- 8) považuji studium v zahraničí
za kvalitnější 64,2 % - " -
- 9) chci být nezávislý na rodičích 62,3 % - " -

Řada mladých lidí uvedla i jiné důvody svého zájmu o studium v zahraničí, např. - chci navázat nová přátelství, oženit či provdat se v cizině, chci si v cizině najít práci a po studiu tu zůstat pracovat, chci navázat kontakty k podnikání, chci navázat styky s potenciálními obchodními partnery. Jiní vidí v zahraničním studiu urč. průpravu na život, či vítanou změnu stylu života. Pak se vyskytly i takové důvody jako je zvědavost nebo "člověk má vyzkoušet všechno".

Uvědomuji si, že v tomto případě jde pouze o lehké "natuknutí" problematiky. Blíže se nezajímám o formy zahraničního studia, kdo by platil náklady se studiem spojené (např. urč. stipendijní studium ...), kdo by byl hlavním iniciátorem studia (student, tuzemská nebo zahraniční škola) atd. Zájem o studium v zahraničí by byl u naší mládeže velký, zbývá vyřešit problém - jak a v jaké míře je reálné ho uspokojit.

7. Současný stav jazykových znalostí mládeže

V dnešní době se ukázalo, jak je důležitá znalost cizích jazyků. Zejména při uplatnění v zaměstnání, ale v neposlední řadě i při cestování, kdy se můžeme, nesvazují-li nás finanční problémy, podívat kam srdce i oko ráčí. Ti z nás, kteří se jazykům intenzivně věnovali již před rokem 1989, mají velký náskok oproti nám ostatním, kteří teď usilovně doháníme, co jsme zameškali. Můžeme si sice vybírat z pestré

nabídky různých jazykových kursů, ale též saháme při jejich placení hlouběji do kapsy.

Pomocí naší sondy jsme se pokusili zjistit, jak ovládá naše mládež jednotlivé jazyky. Pro názornost uvedu následující tabulku:

	neznám	částečná znalost	dobrá znalost	perfektní znalost
•-----•				
angličtina	32,1 %	38,1 %	24,6 %	5,2 %
•-----•				
francouzština	85,4 %	10,5 %	3,2 %	0,9 %
•-----•				
italština	92,6 %	6,0 %	0,5 %	0,9 %
•-----•				
němčina	31,6 %	45,1 %	20,9 %	2,4 %
•-----•				
ruština	8,6 %	55,8 %	32,4 %	3,2 %
•-----•				
španělština	94,6 %	3,5 %	1,2 %	0,7 %
•-----•				

Budeme-li vycházet ze součtu dobré a perfektní znalosti, můžeme sestavit následující žebříček jazyků od nejovládanějšího k méně ovládaným. Musíme však počítat s tím, že každý respondent přistupoval k určování stupně vlastní jazykové znalosti subjektivně. Tj. někdo ohodnotil přibližně stejné jazykové znalosti jako částečné, druhý jako dobré, každý je tedy ke svým znalostem nestejně kritický.

A nyní ten slíbený žebříček:

1. ruština
2. angličtina
3. němčina
4. francouzština
5. španělština
6. italština

Z dalších jazyků uváděli respondenti znalost slovenštiny, polštiny, maďarštiny, ukrajinštiny, bulharštiny, srbochorvatštiny, japonštiny, švédštiny, řečtiny, arabštiny a mrtvého jazyka latiny.

Dále jsme zjišťovali, jakým způsobem naši respondenti dosáhli svých jazykových znalostí. Základ tvoří znalosti získané ve škole. Takto se jazyky přiučila většina (94,5 %) mladých lidí.

Kromě toho 38,9 % dotázaných navštěvovalo jazykové kursy. 24,2 % dotázaných se učilo jazyky u soukromého učitele. 28 % se jazyky přiučilo od dalších členů rodiny. 26,4 % se zdokonalilo v jazycích při svém pobytu v zahraničí. U 38,1 % měla podíl na dosaženém stupni jazykových znalostí konverzace s cizinci a u 53,8 % to bylo samostudium. Z uvedených čísel je patrné, že kromě školních znalostí má velkou váhu samostudium a různé jazykové kursy.

Protože v dnešní době jsou ceny jazykových kursů značně vysoké, zajímalo nás, zda-li jsou výlohy spojené se studiem jazyků v placených kursech pro naši mládež únosné. Z celkového počtu platných odpovědí u 22,7 % respondentů tyto výlohy nezatěžují rodinný rozpočet, u 19,4 % již zatěžují rodinný rozpočet, u 11,8 % jsou na hranici finančních možností rodiny a plných 13 % respondentů si kursy nemůže dovolit. Zbývajících 33,1 % dotazovaných o kursy nemá zájem. Situace, kdy 44,2 % respondentů má značné finanční problémy při placení jazykových kursů, či si je vůbec nemůže dovolit, v žádném případě v současné době nepřispívá ke zlepšování jazykových znalostí mládeže.

8. Závěry

Z výsledků naší sondy vyplynuly následující skutečnosti: Hodnotě "vzdělání" přikládá velký význam 63,8 % dotázaných. Potvrdila se hypotéza, že v hodnotovém systému mladých lidí nezaujímá v současnosti vzdělání jedno z předních míst (až 13. pozici). Přesto se většina respondentů (74,6 %) domnívá, že investice člověka do vzdělání (finanční, časová, intelektuální) je jednou z nejdůležitějších a vrátí se. Mladí lidé touží po rozšiřování svých znalostí, i když dosud nejsou dostatečně finančně motivováni k dosažení vyššího vzdělání. Podíváme-li se do dnešních pravidel odměňování, často chybí odpovídající ocenění vysoce kvalifikované práce ve státním sektoru.

V dnešní době má již více jak polovina studentů (55 %) určité finanční problémy spojené se studiem. Je třeba si tuto skutečnost dát do souvislosti s faktem, že za poslední dva roky se ekonomická situace zhoršila u 42,4 % rodin.

Dotázaní studenti měsíčně potřebují na výlohy spojené se svým studiem v průměru 1 000,- Kč. Tyto finanční prostředky získávají z největší části od svých rodičů (90,5 % studentů), 5,6 % studentů má prospěchové stipendium, pouze 0,4 % (tj. 2 studenti) pobírá sociální stipendium. 1,4 % dostává stipendium od podniku nebo od sponzora a 41,8 % studentů si ve volném čase přivydělává. Toto přivydělávání si se již dnes jeví jako ekonomická nezbytnost.

Největší procento dotázaných (50,8 %) se ztotožnilo s názorem, že o náklady na studium by se měl dělit stát a rodina. Studenti a jejich rodiče jsou tedy ochotni finančně přispívat na vzdělání. Tento podíl veřejnosti na financování školství by mohl vést ke zvýšení odpovědnosti školských zařízení nejen před státem, ale i vůči uživatelům, kterým by měl být současně zaručen větší vliv na obsah a úroveň vzdělání.

S velkým ohlasem se setkala možnost vzít si půjčku na studium, která

by byla zvýhodněna úrokovou sazbou a při splácení by bylo přihlédnuto k dobrým studijním výsledkům. Tuto možnost by využilo např. 60 % současných studentů vysokých škol.

Se vzdělaností člověka úzce souvisí i jeho celkový kulturní rozhled, který mladí lidé mohou rozvíjet pomocí četby knih, návštěv kulturních akcí (divadla, koncerty, výstavy, galerie, muzea aj.), absolvováním různých kursů, přednášek, seminářů a v neposlední řadě při rozvíjení svých zálib a koníčků. Šetření prokázalo, že dnes přibližně čtvrtina mládeže nemá dostatek finančních prostředků na uspokojování výše uvedených kulturních potřeb a zájmů. Téměř všichni dotázaní (97,5 %) se domnívají, že by žáci a studenti měli mít možnost slevy při návštěvě kulturních akcí typu divadelních představení, koncertů, výstav, galerií a muzeí. V některých kulturních zařízeních urč. sleva vstupenek pro studenty existuje, ale jejich okruh by mohl být rozšířen.

Kdyby se mladí lidé ocitli před rozhodnutím, který typ školy by zvolili pro své studium, 37,8 % by dalo přednost škole soukromé, 33,8 % škole státní, 3,1 % škole církevní, 24,9 % neví a 0,4 % neodpovědělo. Zamyslíme-li se nad kvalitou studia, největší procento dotazované mládeže se domnívá, že studium je kvalitnější na školách soukromých. Tento typ škol považují za kvalitnější jak současní žáci a studenti státních, tak i soukromých škol, tj. i ti, kteří si soukromé školství vyzkoušeli již na vlastní kůži. Za kvalitnější vlastní vzdělání by byla ochotna víc platit nadpoloviční většina (61,5 %) dotázaných mladých lidí. Ochota platit za kvalitnější vzdělání je větší u respondentů, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání.

Více jak polovina dotázaných (56,1 %) by měla zájem studovat v zahraničí. Nejčastějším z důvodů, proč by mladí lidé chtěli studovat v zahraničí, je zdokonalení se ve znalosti cizího jazyka.

Jazykové znalosti zkoumané mládeže nejsou příliš uspokojivé. Dobrou či perfektní znalost ruského jazyka má pouze o něco víc jak třetina dotázaných, anglického jazyka necelá třetina dotázaných a německého jazyka necelá čtvrtina dotázaných. Znalost dalších jazyků je víceméně menšinovou záležitostí. Své jazykové znalosti mladí lidé načerpali zejména ve škole, dále samostudiem a v jazykových kursech. Šetření však prokázalo, že v dnešní době má již téměř polovina dotázaných značné finanční problémy při placení jazykových kursů, či si je vůbec nemůže dovolit.

Sociálně ekonomické postavení studentů se tedy začíná výrazně diferencovat. Vlastní výdělečná činnost studentů (hlavně vysokoškolských) je velmi intenzivní a v řadě případů dokonce nezbytnou.

Na závěr předkládám návrh nezbytných opatření:

- Důkladně a včas vypracovat účinný systém sociálního zabezpečení studentů, který by mírnil důsledky zdražování ve školství (dražší učební pomůcky, dražší koleje a stravování v jídelnách a menzách, chystané zavedení školného na vysokých školách, placení učebnic na středním stupni škol atd.). Například pro vysokoškolské studenty by měl být zaveden systém studentských půjček s nižším úrokem, v případě výborného prospěchu studenta možnost odpisu urč. částky ze školného, možnost získat nenávratnou půjčku pro nadané studenty ze sociálně slabších rodin. Dále by měl být rozpracován systém různých stipendií popř. možnost dlouhodobého účelového spoření atd.

a) Je třeba přehodnotit celý administrativní proces (stanovení hranice a podmínek pro vznik nároku na pobírání sociálních dávek) spojený s udílením sociálních stipendií. V současné době by kritéria mohla být méně přísná v souvislosti s celkovým zdražováním studia.

b) Zdokonalit systém prospěchového stipendia. Do budoucna by byla možná též varianta odpisu určitých částek ze školného, které by odpovídaly dosaženým studijním výsledkům.

c) Vypracovat systém studentských půjček a způsob jejich splácení.

- Zvýšení finančního podílu na vzdělávacím procesu by nemělo zůstat jen na studentovi a jeho rodičích, ale přispívat by měly dále např. regiony, různí sponzoři atd.